

ТУРЧИН

Наталія Василівна
snackli17@gmail.com

УДК 347.73

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

ТУРЧИН

Артем Васильович
skatik2017@gmail.comLEGAL REGULATION OF
CRYPTOCURRENCY IN UKRAINEстудентка, Національний
юридичний університет імені
Ярослава МудрогоDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.5\(1\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2021.5(1).6)студент, Національний
юридичний університет імені
Ярослава Мудрого*TURCHYN Nataliia* – student, Yaroslav Mudryi National Law University*TURCHYN Artem* – student, Yaroslav Mudryi National Law University

У статті досліджується питання визначення правової сутності, змісту криптовалюти. Здійснено аналіз визначення поняття криптовалюти за законопроектами стосовно обігу криптовалют в Україні; проаналізовано співвідношення категорій «криптовалюти» та «електронні гроші»; досліджуються перспективи законодавчого впровадження криптовалюти в Україні. Автор звертає увагу на новели законодавства з фінансового моніторингу, а саме окремі норми Закону України «Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» в редакції від 06 грудня 2019 р. щодо визначення змісту віртуальних активів. Зроблено висновок про те, що криптовалюту можна трактувати як специфічний вид електронних грошей.

* * *

Introduction. Cryptocurrency is a relatively new financial market instrument, but due to a lack of the fundamental principles of the legal regulation and legal regulation of market of cryptocurrency, individuals and legal entities, who have at their disposal the virtual assets are effectively deprived of an effective way to protect their ownership of such assets. The following key features of cryptocurrency are outlined: lack of control and restrictions on financial transactions, anonymity, the possibility of using it as an investment tool, the speed of transactions, a high degree of security.

The purpose of the paper is explores the question of definition of legal essence, the maintenance of cryptocurrency is investigated.

Results. Nature and legal uncertainty does not allow it to be identified with any of the related concepts (money, securities, currency value, means of payment, currency, money surrogate, etc.). That is, cryptocurrencies are currently in Ukraine outside the scope of legal regulation. The analysis of definition of a concept of cryptocurrency in the draft law on circulation of cryptocurrencies in Ukraine is carried out; prospects for the legislative implementation of cryptocurrency in Ukraine, in addition, the author draws attention to the novelties of the legislation on financial monitoring, namely certain provisions of the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism and Financing of Weapons of Mass Destruction Proliferation".

Conclusion. The analysis of the characteristics of cryptocurrency leads to a conclusion that the cryptocurrency can be understood as electronic money. The paper presents a vision of further trends in the use of cryptocurrency in everyday life and business environment, opens up an opportunity for further research in the field of the cryptocurrency market, further development of Ukraine and integration to the world financial system.

Ключові слова: криптовалюта, правовий статус криптовалют, електронні гроші, фінансовий моніторинг, блокчейн

Keywords: cryptocurrency, legal status of cryptocurrency, electronic money, financial monitoring, blockchain

ВСТУП

Наукова-технічна революція докорінно змінила технічні основи матеріального світу. Економічний розвиток людського суспільства, поява й розвиток перших інформаційних та телекомунікаційних технологій, глобалізація інформаційного простору призвели до появи новітніх засобів платежу, як криптовалюти. Станом на 2021 р. кількість криптовалют у світі становить 8 одиниць. Bitcoin – найвідоміша криптовалюта на сьогодні та перша у світі за обсягом ринкової капіталізації – понад 1,069,250,252,043 \$. До найбільших за обсягом ринкової капіталізації також відносяться такі криптовалюти як Ethereum, Binance Coin, Cardano, Tether, Polkadot тощо [1]. Хоча більшість українців мало знає про криптовалюти, але сьогодні Україна входить у топ-5 країн світу за кількістю користувачів різними bitcoin-гаманцями, а все тому що українські інвестори інвестують реальні гроші в цифрову валюту [2]. Зростання попиту на криптоак-

тиви в Україні загострює увагу на двох ключових питаннях. По-перше, проблема їх належної правової кваліфікації, визначення співвідношення криптовалют з іншими засобами платежу, по-друге наскільки реальна перспектива заміни форми реальних грошей.

МЕТА роботи – визначення правового статусу криптовалют за законодавством України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час проведення дослідження використано такі методи, як загальнонаукові методи (аналіз та синтез, системний аналіз, діалектичний, дедукції), і спеціальні методи (формально-логічний, тлумачення норм права та інші методи наукового пізнання).

РЕЗУЛЬТАТИ

Криптовалюта як один, проте не єдиний, з віртуальних активів є технологічним, конфіденційним, дешевим способом здійснення розрахункових операцій в усьому світі, а також через незалежність від дер-

жави та низьку вартість обслуговування є перспективною формою інвестування. Серед основних переваг криптовалюти є відсутність контролю та обмежень фінансових операцій, анонімність, можливість використання її як інвестиційного інструмента, швидкість операцій, високий ступінь захищеності. Проте є й недоліки, зокрема нестабільність її курсу, можливість ухилення від сплати податків та фінансування злочинних груп та інші форс-мажорні обставини: заборони й обмеження використання на рівні держав, війни, економічна криза.

Дослідження ринку криптовалют дозволило виокремити такі тенденції його розвитку:

- закріплення позицій Bitcoin як основної криптовалюти, поява нових криптовалют;
- криптовалюти є легітимним фінансовим інструментом у більшості держав світу;
- криптовалюта виступає новим платіжним інструментом, фінансовою інвестицією;
- поступове зниження анонімності, можливість ідентифікувати особу шляхом верифікації за паспортом на криптовалютних біржах.

У світі немає єдиних нормативно-правових актів, які б визначали правове регулювання криптовалют, але кожна країна має власні підходи регулювання у цій сфері.

Зокрема в багатьох країнах світу криптовалюта є визнаною та офіційно використовується. За даними компанії «Blackmoon Financial Group», найприйнятнішим визнано її регулювання в Японії, США, Канаді, Австралії та більшій частині Європи [3].

В Україні, станом на зараз, не існує однозначної думки стосовно правового становища криптовалют, зокрема у нас відсутня нормативна база, яка змогла б юридично обґрунтувати регулювання операцій із нею. Але уряд України проявляє зацікавленість до цифрових валют.

Рішенням національного координаційного центру кібербезпеки було доручено відповідним органам влади створити робочу групу для напрацювання нормативно-правових пропозицій із регулювання цього питання, а саме: визначення державного регулятора та порядку функціонування ринку криптовалют, встановлення порядку проведення моніторингу транзакцій із використанням криптовалют, а також порядку оподаткування доходів від здійснення криптовалютних операцій відповідно до вимог законодавства України [4].

Відсутність формальної визначеності загального правового статусу криптовалюти є предметом широкої суспільної дискусії та чисельних наукових публікацій із використання криптовалюти як платіжного засобу в Україні, питань ліцензування діяльності криптовалютних бірж, оподаткування.

Вагомий внесок у дослідженні розвитку криптовалют зробили такі вітчизняні й закордонні вчені, зокрема: Т. Петрова, В. Костюченко, А. Мейш, С. Васильчак, І. Гусева, Л. Фрідкін.

Але, на наш погляд, питання з'ясування змісту, сутності та правової природи криптовалют на тепер не знайшли достатнього відбиття у науці фінансового права.

В Україні через невизначеність правової сутності

криптовалюти та відсутність спеціального законодавства з регулювання їх обігу, можна зробити деякі висновки крізь призму Цивільного кодексу.

Відповідно до ч. 1 ст. 177 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) об'єктами цивільних прав є речі, зокрема гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні й нематеріальні блага [5].

Р. Янковский зазначає, оскільки перелік об'єктів цивільних прав, відповідно до ст. 177 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), є відкритим, можна стверджувати, що криптовалюту можна класифікувати як окремих об'єкт та відносити її до різновиду майна [6].

Так, згідно зі ст. 190 ЦК України, майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Такий підхід загалом не суперечить вітчизняній концепції права власності.

У Верховній Раді України було зареєстровано кілька законопроектів відносно обігу криптовалют, які демонстрували різні підходи до правової кваліфікації цього інституту, але засвідчують певну зацікавленість держави стосовно належного регулювання у сфері віртуальних валют (криптовалют).

Серед них Проект Закону України № 7183 «Про обіг криптовалюти в Україні» (далі – законопроект 7183) визначає криптовалюту як програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються в системі блокчейн у якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду) [7].

Проект Закону України № 7183 «Про обіг криптовалюти в Україні» покликаний врегулювати на законодавчому рівні основні напрями державної політики у сфері обігу криптовалют, також висвітлено питання створення міністерства криптовалюти, питання сплати податків.

Альтернативний проект Закону України № 7183–1 «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» (далі – законопроект 7183–1) пропонує визначити криптовалюту як децентралізований цифровий вимір вартості, що може бути виражений у цифровому вигляді та функціонує як засіб обміну, збереження вартості або одиниця обліку, що заснований на математичних обчисленнях, є їх результатом та має криптографічний захист обліку [8].

Чимало науковців підтримують ідею подібності криптовалют до бездокументарних цінних паперів. Якщо розглядати чинне цивільне законодавство України, то криптовалюти не можуть бути бездокументарними цінними паперами, які у ч. 3 ст. 3 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [9] визначаються як облікові записи на рахунок в цінних паперах у системі депозитарного обліку цінних паперів, оскільки криптовалюта не має ознак документа та емітента, а саме: не має установлені форми документа з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, не має визначення взаємовідносин емітента цінного папера, й особи, яка має права на цінний папір, на відміну від цінних паперів, які посвідчують грошові або інші майнові

права, а також визначають взаємовідносини емітента і власника цінного паперу (ст. 194 ЦК України та ст. 3 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок»).

До того ж через відсутність ознак документа, навіть електронного, криптовалюта не може бути визнана грошовим сурогатом відповідно до закріпленого визначення грошового сурогата у ст. 1 Закону України «Про Національний банк України» [10].

Не вшує дискусія про те, чи є криптовалюти грошима. Складність даного питання полягає в тому, що криптовалюта не підпадає під визначення електронних грошових коштів, яке надано у ст. 15 Закону України «Про платіжні системи й переказ коштів в Україні», так згідно з п. 15.1 та п. 15.3 зазначеного Закону [11], електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі.

К. Пашенко, досліджуючи відмінність електронних грошей від криптовалюти, зробив висновок, що криптовалюти не мають офіційного емітента й не передплачені фіатними грошима. Необхідно зауважити, що обіг електронних грошей можна відстежити, тоді як обіг криптовалют завжди анонімний [12, с. 99].

Головна відмінність криптовалюти від електронних грошей в електронному вигляді полягає в наступному: банк має право здійснювати випуск електронних грошей, номінованих лише в гривні, для використання на території України, натомість криптовалюта можна використовувати у будь-якій країні світу, вона може емітуватися будь-якою особою та не мають прив'язки до жодної валюти. Отже, криптовалюта можна трактувати як специфічний вид електронних грошей.

28 квітня 2020 р. набрав чинності Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 р. (далі – Закон 361–ІХ). Відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 1 Закону 361–ІХ, віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати в цифровому форматі або переказувати та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [13].

До того ж у грудні 2020 р. Верховна Рада прийняла за основу законопроект № 3637 «Про віртуальні активи» [14]. Проект Закону «Про віртуальні активи» визначає правовий статус віртуальних активів та надає юридичний захист користувачам та учасникам ринку. Ухвалення законопроекту «Про віртуальні активи» дозволить легалізувати ринок, в якому функціонуватиме новий клас активів і дозволить прибрати ризики для українського криптобізнесу.

Також Міністерство цифрової трансформації України працює над питанням стосовно розроблення проєкт змін до Податкового кодексу, що передбачає лояльніше оподаткування учасників ринку віртуальних криптоактивів, зокрема зменшення ставки податку з прибутку, отриманого від діяльності на ринку, відсутність ПДВ).

ВИСНОВКИ

Отже, Україна активно впроваджує рекомендації

FATF, які вже діють у багатьох країнах світу. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначає криптовалюту як цифровий вираз вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переводити і який може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей.

З огляду на те, що криптовалюти з'явилися близько 12 років тому, Україна знаходиться лише на етапі створення фундаментальної нормативної бази для забезпечення використання криптовалют в Україні.

Створення належного нормативно-правового механізму регулювання криптовалюти є складовою успішної інтеграції української економіки в міжнародне інноваційне середовище. Від створення сприятливого середовища для бізнесу у сфері віртуальних активів, Україна зможе отримати додаткові надходження до бюджету за рахунок податків, а учасники ринку матимуть юридичний захист.

Список використаних джерел

1. Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization. CoinMarketCap. 2021. URL: <https://coinmarketcap.com>
2. CoinMarketCap. URL: <https://coinmarketcap.com/historical>
3. Blackmoon Financial Group. GoldGate. URL: <https://goldgate.io/#quang-cao-pro>.
4. Москальов А.А., Попова Е.М. Криптовалюта на сучасній економічній арені та перспективи розвитку bitcoin, ethereum, ripple. *Молодий вчений*. 2018. № 3. С. 680–684
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435–ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. 356 с.
6. Янковский Р. Государства против криптовалют: история регулирования и борьбы. URL: <https://geektimes.ru/post/294871/>.
7. Про обіг криптовалюти в Україні: проєкт Закону України від 06.10.2017 № 7183. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684.
8. Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: Проєкт Закону України від 10.10.2017 № 7183–1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710.
9. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480–ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
10. Про Національний банк України: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480–ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
11. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346–ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 29. Ст. 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>
12. Пашенко К. Порівняльний аналіз фінансово-правової сутності електронних грошей та криптовалют. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 7. С. 97–100.
13. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361–ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171.
14. Про віртуальні активи: проєкт Закону України від 11.06.2020 № 3637. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110.

References

1. Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization. CoinMarketCap. 2021. URL: <https://coinmarketcap.com>
2. CoinMarketCap. URL: <https://coinmarketcap.com/historical>
3. Blackmoon Financial Group. GoldGate. URL: <https://goldgate.io/#quang-cao-pro>.
4. Moskalov A.A., Popova E.M. Cryptocurrency in the modern economic arena and prospects for the development of bitcoin, etherium, pulsation. *Young Scientist*. 2018. № 3. pp. 680–684 [In Ukrainian].
5. Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine of January 16, 2003 № 435–IV. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2003. № 40–44. 356 p. [In Ukrainian].
6. Yankovskiy R. States against cryptocurrencies: a history of regulation and struggle. URL: <https://geektimes.ru/post/294871/> [In Ukrainian].
7. On the circulation of cryptocurrency in Ukraine: The draft law of Ukraine of 06.10.2017. № 7183. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 [In Ukrainian].
8. On the stimulation of cryptocurrency market and its derivatives in Ukraine: The draft law of Ukraine of 10.10.2017. № 7183–1 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710 [In Ukrainian].
9. On securities and the stock market: Law of Ukraine of 23.02.2006 № 3480 IV. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2006. № 31. Art. 268. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> [In Ukrainian].
10. On the National Bank of Ukraine: Law of Ukraine of 20.05.1999 № 679–XIV. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2006. № 31. Art. 268. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14> [In Ukrainian].
11. On payment systems and money transfer in Ukraine: Law of Ukraine of 05.04.2001. № 2346. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2001. № 29. Art. 137. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> [In Ukrainian].
12. Pashchenko K. Rational analysis of financial and legal issues of electronic pennies and cryptocurrencies. *Entrepreneurship, economy and law*. 2017. № 7. pp. 97–100 [In Ukrainian].
13. On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism and Financing of Weapons of Mass Destruction Proliferation: Law of Ukraine of 06.12.2019. № 361–IX. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> [In Ukrainian].
14. On Virtual Assets: The draft law of 11.06.2020 № 3637. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710 [In Ukrainian].